

УДК:380.1

Буторіна В.Б., асистент,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ СЕРЕД СУМІЖНИХ ЕКОНОМІЧНИХ КАТЕГОРІЙ

Анотація. У даній статті ми визначили відмінності категорії “економічне зростання” та “розширеного відтворення”, “економічної ефективності”, “економічного розвитку”, “економічного прогресу”, “піднесення і підйому середнього економічного циклу”. Також проаналізували різні підходи до означення економічного зростання.

Аннотация. В данной статье мы определили отличия категорий “экономический рост” и “расширенное воспроизведение”, “экономической эффективности”, “экономического развития”, “экономического прогресса”, “приподнимание и подъём среднего экономического цикла”. Также проанализировали разные подходы к определению экономического роста.

Annotation. In this article we defined to the difference of category the “economic growth” from the “extended reproduction”, “economic efficiency”, “economic development”, “economic progress”, “getting up and growth of middle economic cycle”. We also analyzed different determinations of the economic growth.

Актуальність теми дослідження. Економічне зростання є однією з найважливіших суспільних проблем, до якої постійно звернута пильна увага економістів і політиків. Але часто зустрічається підміна поняття “економічне зростання” іншими економічними категоріями. Тому варто виділити характеристики економічного зростання з теоретичної точки зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Побудовою моделей економічного зростання займалися і займаються представники таких економічних шкіл: кейнсіанці – моделі Е. Домара і Р. Харрода; неокласики – Р. Солоу, Р. Лукас, Г. Менк'ю, Д. Ромер, Д. Уейл; існує ряд аналітичних моделей – модель оптимального економічного зростання П. Самуельсона і Е. Фелпса, модель з неоднорідними технологіями, модель з неоднорідними капітальними благами, економіко-екологічні моделі, модель з ендегенним технологічним прогресом; ідею побудови теорії “надолуження” висунув А. Гершенкрон. Американські вчені Артур Бернс та Уеслі Клер Мітчелл досліджують взаємозв'язок циклічних коливань та економічного зростання. У роботах сучасних українських економістів зустрічаються багато відмінних підходів до означення економічного зростання.

Мета дослідження. Визначити відмінності категорії “економічне зростання” від ряду інших категорій та проаналізувати підходи до її означення.

Результати. Порівняємо поняття економічного зростання і *розширеного відтворення*. При розширеному відтворенні у кожному наступному циклі здійснюється кількісне і якісне зростання виготовленої продукції за умов вищого рівня продуктивних сил. Його джерелом є використання частини

додаткового продукту для збільшення кількості та якості засобів виробництва, робочої сили та інших елементів продуктивних сил (таблиця 1) [10, с.291]:

Таблиця 1

Порівняння процесів розширеного відтворення та економічного зростання

	Розширене відтворення	Економічне зростання
Сфера охоплення	належить як до макрорівня (національне і світове господарство), так і до мікрорівня (підприємство, фірма, галузь)	належить в основному до макрорівня (характеризує цілі економічної системи, напрямки господарювання країни, групи країн)
Проблематика	в центрі проблема пропорційності в зростанні суспільного виробництва, увага акумулюється на капіталонагромадженні і підвищенні суспільної продуктивності праці	пильна увага приділяється темпам росту і приросту основних макроекономічних показників в цілому

Бачимо, що розширене відтворення втілюється в економічному зростанні, від розв'язання проблем якого залежить створення відповідних основ соціально-економічного прогресу суспільства, перспектив зростання національного багатства та добробуту кожної людини. Отже, це ідентичні, хоч і не тотожні поняття.

Економічна ефективність і економічне зростання є також суміжними поняттями. Від ефективного використання національного багатства залежить економічний і соціальний прогрес суспільства. Але його елементи по-різному взаємодіють в умовах певного типу економічного зростання і є запорукою економічного зростання.

Економічний розвиток та економічне зростання мають багато спільного, однак ці категорії не тотожні. Узагальнимо відмінності між моделями зростання та розвитку за допомогою таблиці 2 [14, с.193]:

Таблиця 2

Порівняльна характеристика моделей розвитку і зростання

	Моделі зростання	Моделі розвитку
Предмет	Збільшення обсягів виробництва.	Перехід від одного стану економіки до іншого.
Об'єкт	Зв'язок: фізичні та інші чинники – випуск (продукт).	Структура економіки як такої, співвідношення між її секторами та суспільними прошарками, їх роль у зміні загального стану економіки.
Мета	Пояснення характеру впливу ресурсів виробництва та інших чинників на результати (продукт), визначення частини кожного чинника у збільшенні продукту.	Пояснення причин переходу одного стану до іншого.
Завдання	Становить зміст розвитку.	Створює передумови для збільшення обсягів виробництва.

Отже, економічний розвиток є ширшим поняттям (рис.1) [2, с.341]:

Економічний розвиток = Економічне зростання, тобто характер використання продуктивних сил суспільства + Еволюція економічної системи в цілому

Рис. 1. Економічний розвиток.

Економічний прогрес і економічне зростання варто розрізняти, оскільки поняття економічного прогресу розуміють як поступальний розвиток кожного елемента економічної системи: продуктивних сил і техніко-економічних відносин, організаційно-економічних відносин, виробничих відносин або відносин економічної власності, та господарського механізму. [13, с.74]

Фази середнього економічного циклу *підйом і піднесення* не є тотожними з економічним зростанням, оскільки економічне зростання характеризується довготривалістю і стійкістю. Американські вчені Артур Бернс та Уеслі Клер Мітчелл, досліджуючи циклічні коливання сучасної економіки, дійшли висновку, що динаміка рядів випуску та зайнятості зумовлює економічне зростання, яке називається зростаючим трендом, а коливання ділової активності навколо тренда утворює економічні цикли (рис. 1):

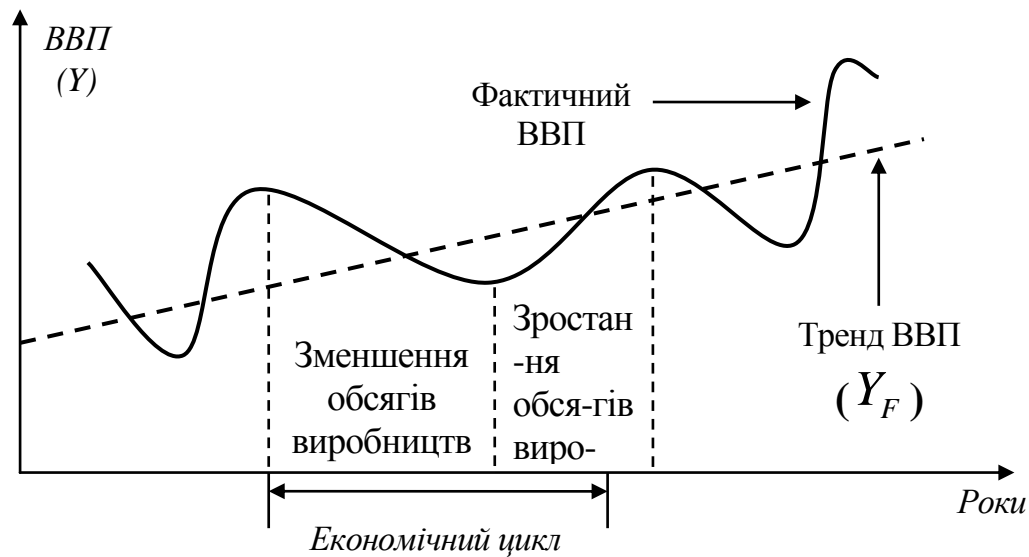

Рис. 1. Циклічні коливання на фоні довгострокового тренду

Таким чином, тренд можна розглядати як результат дії факторів, що зумовлюють довгострокове економічне зростання (рівень заощаджень, приріст трудових ресурсів, технічний прогрес тощо), а цикл — як тимчасове відхилення від цієї тенденції. [2, с.152]

Тепер проведемо порівняння поглядів деяких сучасних економістів на означення процесу економічного зростання в цілому (таблиця 3):

Таблиця 3

Приклади підходів до визначення суті економічного зростання

Автор	Трактування економічного зростання
Базилевич В.Д. і Баластрик Л.О.	довгострокова тенденція збільшення потенційного рівня виробництва за умов повної зайнятості. [6, с.336]
Кулішов В. В.	довготривалий стійкий розвиток економіки, тобто процес ефективного використання виробничих, трудових, інноваційних та фінансових факторів у довгостроковому періоді без порушення стану рівноваги в короткому проміжку та із поступальним зростанням ВВП. [5, с.226]
Вечканов Г.С. і Вечканова Г.Р.	збільшення потенційного ВВП, або випуску країни, головне джерело довгострокового підвищення рівня життя людей. [7, с.133]
Радіонова І.Ф.	збільшення обсягів виробництва. [4, с.193]
Воробйов Є.М.	умова процвітання будь-якого народу. [8, с.601]
Панчишин С.	збільшення кількості товарів і послуг, які продукує національна економіка. [1, с.141]
Климко Г.Н. і Нестеренко В.П.	регулярне стійке розширення масштабів діяльності даної господарської системи, яке виявляється у збільшенні розмірів застосованої суспільної праці і виробленої продукції – товарів і послуг. [3, с.291]
Відяпін В.І.	підсумкова характеристика національної економіки за певний період.[11, с.438]
Ватаманюк З.Г.	здатність економіки виробляти більший обсяг продукції (виражається в переміщенні кривої виробничих можливостей праворуч) в результаті збільшення пропозиції ресурсів і технічного прогресу.[9, с.77]
Будаговська С., Кілієвич О., Луніна І.	основний показник розвитку і добробуту кожної країни – є однією з головних макроекономічних цілей, досягнення якої зумовлене необхідністю випереджаючого зростання національного доходу в порівнянні з чисельністю населення для підвищення рівня життя країни. [12, с.470]
Кемпбелл Р. Макконнел, Стенлі Л. Брю	полегшує розв'язання проблеми обмеженості ресурсів і вимірюється двома взаємопов'язаними способами: як збільшення РВВП чи ЧНП за деякий період часу чи як збільшення за деякий період часу РВВП чи ЧНП на душу населення. [13, с.380]

У наведених вище підходах варто відмітити наступні тенденції:

1. Економічне зростання здебільшого характеризується довготривалістю.
2. Одна група вчених рекомендує розглядати результати економічного зростання на основі аналізу динаміки ВВП, а інша – ВВП. Авторський колектив вітчизняних економістів під керівництвом професора Є.М. Воробйова вважає, що в ряді випадків зручніше розглядати саме ВВП. Вони перераховують прямі та непрямі проблеми калькуляції ВВП, а також використовують результати досліджень вчених США у сфері його вимірювання. [7, с.484-497] Інші вчені вважають, що ВВП достовірніше характеризує реальний стан економіки.
3. Зустрічається думка про необхідність умови повної зайнятості для проходження процесу економічного зростання.

Висновки. Аналізуючи сутність параметрів економічного зростання, виявлення місця серед суміжних економічних категорій ми прийшли до наступних висновків:

- 1) економічне зростання здебільшого характеризується довготривалістю;

- 2) зустрічається теза про необхідність умови повної зайнятості для проходження процесу економічного зростання, що ілюструється переміщенням кривої виробничих можливостей праворуч;
- 3) одна група вчених рекомендує розглядати результати економічного зростання на основі аналізу динаміки ВВП, а інша – ВВП;
- 4) економічне зростання і розширене відтворення – ідентичні, хоч і не тотожні поняття: у першому понятті втілюється друге;
- 5) ефективне виробництво є запорукою економічного зростання;
- 6) поняття економічного прогресу розуміють як поступального розвитку усієї економічної системи;
- 7) тренд можна розглядати як результат дії факторів, що зумовлюють довгострокове економічне зростання, а цикл – як тимчасове відхилення від цієї тенденції.
- 8) економічне зростання разом з еволюцією економічної системи в цілому складають економічний розвиток суспільства.

Використані джерела інформації:

1. Базилевич В.Д. Економічна теорія. Політекономія. – К.: Знання-Прес, 2004. – 614 с.
2. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Макроекономіка. – К.: Атака, 2002. – 366 с.
3. Ринкова трансформація економіки України: проблеми регулювання / За ред. Бесєдіна В.Ф., Музиченка А.С. – К.: НДЕІ Міністерства економіки України, 2005. – 551 с.
4. Бицюра Ю.В. Економіка України в цифрах. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004. – 128 с.
5. Будаговська С., Кілієвич О., Луніна І. Мікроекономіка і макроекономіка. – К.: Основи, 1998. – 517 с.
6. Вечканов Г.С., Вечканова Г.Р. Макроекономіка. – С.-П.: Питер, 2000. – 206 с.
7. Экономическая теория / Под общ. ред. Акад. Видяпина В.И. – М.: инфра-М, 2002. – 713 с.
8. Економічна теорія / За ред. проф. Воробйова Є.М. – К.: Харків, 2001. – 702 с.
9. Голуб А. Факторы роста российской экономики и перспективы технического обновления // Вопросы экономики. – 2004. - №5.
10. Фактори економічного зростання в Україні та сусідніх державах / За ред. Горбачука В., Зеленюка В. – К.: Альтерпрес, 2004. – 196 с.
11. Клишко Г.Н., Несторенко В.П. Основи економічної теорії. Політекономічний аспект. – К.: Вища школа-знання, 1997. – 742 с.
12. Колодко Г. Институты, политика и экономический рост // Вопросы экономики. – 2004. - №7.
13. Кулішов В.В. Макроекономіка: основи теорії і практики. – Львів: Магнолія-плюс, 2004. – 252 с.
14. Попович З. Економічне зростання і перспективи інноваційного розвитку // Економіка України. – 2004. - № 12